

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Ze života JČSMF

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 35 (1990), No. 3, 167--173

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/137620>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1990

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ným dôvodom včasného vstávania. Doc. Vopěnka nás znova presvedčil, že pre matematika niet nezaujímavých tém a aj stredoveká filozofia svojím pohľadom na svet môže obohatiť naše poznanie nielen o živote okolo nás, ale aj o vzniku a vývoji matematického myslenia.

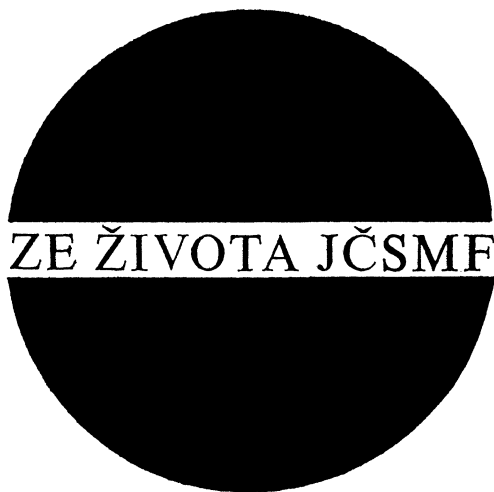
Netradičná, no určite zaujímavá je aj spolupráca matematikov a hudobníkov. Jedným z hlavných aktérov tohto diania u nás je prof. RIEČAN, ktorý v svojej prednáške Matematika a hudba vysvetlil podstatu pytagorejského a temperovaného ladenia. Matematika dnes siaha na všetky vedné a umelecké odvetvia a matematik by nemal stáť bokom, ale naopak svojou činnosťou prispieť k všeobecnému pozdvihnutiu kultúrnej úrovne nášho národa.

Prednášok bolo veľa, veď zo 43 účastníkov bolo 18 prednášateľov, Prednášky však boli krátke a striedali sa so športovými a kultúrnymi akciami. V popoľudňajších hodinách sa účastníci roztratili po ihriskách, mali možnosť si zahrať

volejbal, tenis či len tak poležať si na slnku. Na prehliadku Matice slovenskej i Martinského cintorína sa každý tešil, pretože bola sprevádzaná odborným výkladom z histórie mesta i celého slovenského národa. Vo večerných hodinách prebehli aj besedy o Martinskom divadle a gymnáziu. Veselé príhody z kultúrneho života mesta Martina účastníkom vyrozprávali pani NAĎA HEJNÁ a pani ŠTETKOVÁ, bývalá profesorka Martinského gymnázia. Jedeň deň bol čiste turistický. Martinské hole všetkých lákali svojou výškou a ladnými mäkkými tvarmi. Byť tu tak v zime aj s lyžami — svorne si všetci vzdychli. No i leto je nad Martinom čarovné.

Skončil sa tohtoročný Exod Pytagoras, no už v posledné dni tohto ročníka sa uvažovalo o novom stretnutí, o jeho náplni, o tom, čo zmeniť a čo ponechať v jeho organizačnej štruktúre. Ten budúci, jubilejný X. ročník by mal byť pre zmenu v českých zemiach — v Jihlave.

Božena Koreňová

SLOVO K PRÁCI HISTORICKÉ KOMISE JEDNOTY

(Predneseno dne 13. listopadu 1989 na zasedání hlavního výboru JČSMF)

Historická komise JČSMF byla zřízena v roce 1981 a její úkoly byly stanoveny především

se zřetelem k tehdy se blížícímu jubilejnímu sjezdu. V průběhu její činnosti se však ukázaly dva úkoly naléhavější než právě uvedený konkrétní a ryze praktický úkol. Je to především otázka záchrany existujících a před našima očima chátrajících a často i mizejících památek a pramenů osvětlujících historii Jednoty i obou jí pěstovaných oborů. Při vyhledávání pramenů se ukázalo, že

- archiválie z období 1963—1982 přechovávané v sekretariátu Jednoty jsou v útržkovitém stavu;
- v neuspořádaném a neúplném stavu je archivní knihovna umístěná v sekretariátu Jednoty, která obsahuje mnohé unikátní knihovní exempláře a celky;
- v nezpracovaném stavu jsou archiválie převedené do Ústředního archivu ČSAV a mnohé z nich jsou uskladněny v mimopražských depozitářích archivu a jejich dostupnost je proto ztížená, někdy i vyloučená (přitom jde o zbytky kdysi existujícího bohatého a dobře uspořádaného archivu Jednoty, který byl v době hrozící likvidace Jednoty počátkem padesátých let v časové tísní nedopatřením zničen);

- od počátku existence brněnského odboru Jednoty pěstovaný, bohatý a profesorem R. KOŠTÁLEM, předsedou brněnské pobočky, dokonale uspořádaný archiv této pobočky byl bezprostředně po jeho úmrtí zničen v důsledku nedočkavosti pracovníků, kteří po něm převzali jeho pracovnu;
- v četných případech mizejí archivní dokumenty z pozůstalosti čelných činovníků Jednoty a jsou dokonce bezohledně ničeny (např. archiv akademika KOŘÍNKA),
- v zajištění archivních fondů v celé obecnosti je kritický stav, mnohé dokumenty jsou utajeny a jsou proto nedostupné. Budovy archivů chátrají do té míry, že je bude nutno nákladně restaurovat (do 28 archivů z celkového počtu 36 zatéká);
- vznikl a zůstává nevyřešen problém nedostatku prostor pro uložení nově získávaných dokumentů, které je nutno zpracovat před předáním do Ústředního archivu ČSAV,
- pro snahy historické komise se nepodařilo získat širší okruh spolupracovníků, i když jsou k práci komise mezi členstvem velké sympatie.

Druhý úkol historické komise záleží ve vlastním smyslu historiografie Jednoty a historiografie vůbec: studiem minulosti dosahovat sebe-poznání a ukazovat na možné směry činnosti a pracovní metody v budoucnosti. Tento úkol je v kontextu s naší historií z posledních čtyřiceti let nelehký. Jak známo, v našich zemích vznikala vědecká historiografie v období blízkém vzniku Jednoty samotné, a to v ovzduší začátku obrození a měla již tehdy povzbuzující účinek. Tehdejší účelovost někdy otupovala její kritičnost, národu sloužila, avšak mu neposluhovala. Neposluhovala ani mocným tohoto světa, kteří sice přicházejí, ale také odcházejí. V posledních desetiletích se tento významný problém „sloužit, ale neposluhovat“ dostal do jiné roviny. Žijeme v době ohlašovaných ale stále jen očekávaných reforem a v době obrovských civilizačních přeměn. Jejich souvislost s pokrokem přírodovědeckého poznávání nelze zakrývat a je nezbytné k ní budovat stanoviska.

V dalším uvádím přehled práce historické komise:

1. Laskavostí dr. Jiřího Seydlera, vnuka prof. Augusta Seydlera, byly získány listiny a dokumenty o životě a díle tohoto našeho vynikajícího astronoma a teoretického fyzika. Ve spolupráci

s komisí pro historii matematiky a fyziky MFF UK byla připravena výstavka převážně těchto dokumentů ve foyeru trojského areálu fakulty (vernisáž 3. 6. 1987).

2. Archiválie z období 1963—1982 přechovávané v sekretariátu Jednoty byly zpracovány, vytříděny a předány do ÚA ČSAV.

3. Z téhož archivu byly vypůjčeny památky dokumentující činnost Jednoty. Vybrané ukázky byly využity pro výstavku na Jubilejním sjezdu Jednoty (srpen 1987) a potom byly po dobu dvou měsíců vystaveny na MFF UK.

4. Zmíněných dokumentů bylo využito jako doplňku přednášek o historii Jednoty, jež proběhly v jubilejním roce v řadě poboček.

5. Byly vyhledávány, utříděny, rozmnoženy a pobočkám rozeslány zprávy informující o zřizování poboček Jednoty v padesátých letech.

6. Byly pořízeny fotokopie portrétů a xerokopie reálií z historie Jednoty, které měly sloužit k vydání publikace „Významné osobnosti Jednoty“. Pro nedostatek prostředků však k vydání nedošlo.

7. Ve spolupráci s propagační komisí byl do tisku připraven plakát a informační tisk Jednoty („skládačka“) a byl vypracován podrobný námět a poskytnuty dokumenty k televiznímu filmu „Jak vypočítat výročí“.

8. Jsou vyhledávány tituly a zasvěcení autoři pro historickou edici Jednoty. Byl vypracován návrh publikací věnovaných našim předním matematikům a fyzikům.

9. Ve spolupráci s ústředním sekretářem Jednoty a představiteli sekcí byly vypracovány ideové návrhy medailí Jednoty 1987 a medailí FVS a MVS.

10. Společně s knihovní komisí bylo pracováno na uspořádání archivní knihovny Jednoty a zjištěny žádoucí chybějící položky.

11. Komise zařídila provizorní uskladnění této knihovny — obnovené a uspořádané — ve skladišti MFF UK. Knihovní památky jsou však tak uskladněny v balících a nelze jich proto užívat až do doby, kdy Jednotě budou přiděleny potřebné místnosti.

Závěrem si dovoluji poukázat na význam poslání historické komise Jednoty a s politováním konstatovat, že v dnešních tísnivých poměrech lze historiografickou práci v Jednotě rozvíjet jen velmi omezeně.

Libor Pátý

Poznámka redakcie. Uvedená zpráva je (nepatrne) zkrátený text vystoupení doc. dr. L. PÁTĚHO, CSc., na zasedání hlavního výboru JČSMF ve dnech 6.—7. 3. 1989. Redakce považuje za potřebné vyjádřit se k dvěma údajům z tohoto vystoupení.

1. Především je nepochybné, že archivů je v ČSR daleko větší počet než 36 — uvažujeme všechny archivy okresní, oblastní, městské i podnikové a zvláštního určení. 2. Informaci v ÚA ČSAV bylo zjištěno, že materiály JČSMF uložené v archivu jsou dostupné a lze je v rámci daných pravidel po objednání a přivezení z deponitáře v archivu běžně studovat. K některým otázkám soustřeďování a zachrany dokumentů týkajících se dějin našich matematicko-fyzikálních věd se v brzké budoucnosti na stránkách PMFA ještě vrátíme.

VYČICHLOVA KNIŽNICA ŽIJE

Začátkem augusta 1987 už boli objednaní brigádnici na nakladanie kníh a autá na ich odvez do zberu. Pravda, predtým boli ponúknuté jej fondy niektorým významnejším čs. matematickým knižniciam. Okrem iných aj knižnici MÚ SAV v Bratislave. Od pracovníkov MÚ SAV sme sa dozvedeli o možnosti získať nejaké knihy aj v Mikuláši. Spojili sme sa hneď s p. ADRIENOU KUČAŘOVOU, pracovníčkou Vyčichlovej knižnice, ktorá má na jej záchrane lívi podiel.

Udalosti totiž postupovali rýchlejšie, ako sme očakávali. Knižnica stiahla všetky výpožičky, aby mohla byť likvidovaná úplne a systematicky. (Podobne ako zachránia život vrahovi, aby ho potom mohli odsúdiť a popraviť.) Mnohí čitatelia využívajúci trvalé pôžičky žobronili, aby si mohli ponechať svoje knižky, aby ich nemuseli dať zošrotovať. Žiaľ, nenašiel sa nik z nich, kto by sa bol zasadil o zachovanie knižnice ako celku. Aj vyjadrenie kompetentných matematickov hodnotilo knižnicu ako inštitúciu, ktorá neobsahuje unikáty, ktoré by sa nenachádzali niekde inde. Ani toto stanovisko nezdôraznilo skutočnosť, že Vyčichlova knižnica ako taká je kultúrnou pamiatkou cennou v tom, že v celosti obsahuje matematicko-fyzikálnu tvorbu dotýkajúcu sa nás v posledných dvoch storočiach.

Knižničke Kučařovej bolo ľúto každej knihy, ktorá roky patrila do jej knižnice. Pred definitívnou likvidáciou knižnice si spomenula na Mikuláštanov a znovu prostredníctvom MÚ SAV sa s nimi spojila. Upozornila nás, že lepšie veci už v knižnici chýbajú, ale aj tak sa medzi tými vyše 6000 zväzkami môže nájsť všeličo zaujímavého.

Autor týchto riadkov mal práve podniknúť jednu zo svojich nespočítateľných ciest, tentoraz do Prahy na zjazd Jednoty. Ponúkol sa, že pre tejto príležitosti sa pozrie aj na knižnicu. Ale tak dlho sa už nedalo čakať, dni knižnice boli spočítané a kamiony objednané. V tejto kritickej situácii sa misie ochotne a bez váhania ujal člen katedry matematiky VVTŠ ČSSP v Liptovskom Mikuláši RNDr. JÁN HALUŠKA. Bezodkladne nastúpil cestu. Ešte predtým sme zabezpečili úhradu nákladov na prepravu na trase Praha — L. Mikuláš. Asi bude spravodlivé spomenúť na tomto mieste mená dvoch dôstojníkov, ktorých podpisy umožnili prepravu: doc. ing. MILAN VYHNAL, CSc. a Ing. BRANISLAV OHRAĐAN.

Janko Haluška si v Prahe prezrel knižnicu a bol ňou očarený. V tom množstve kníh si ani nevedel vybrať a skrsla v ňom myšlienka zachrániť knižnicu ako celok, celú ju previezť do Mikuláša. Po krátkom telefonickom rozhovore sme sa rozhodli konať, teda uskutočniť jeho smelý plán. Celý deň pobiehal s p. Kučařovou po Prahe, ale dosiahli svoje: vozidlá s Vyčichlovou knižnicou namiesto do zberných surovín putovali na nádražie, odkiaľ sa knihy dostali do Mikuláša.

Hoci v Mikuláši o takomto obrate vlastne nevedeli, keď sa na VVTŠ ČSSP postupne presunulo niekoľko ton kníh, katedra matematiky to prijala s porozumením, ba s potešením. Milovníci kníh sa nezapreli a celý náklad poprenášali do provizórneho skladu. Potom nastali problémy s umiestnením knižnice. Ukázalo sa, že naše predstavy o umiestnení knižnice v priestoroch katedry matematiky na 6. poschodí boli naivné; museli sa hľadať priestory v suteréne, potom regály a pod. Dnes už je liptovská časť Vyčichlovej knižnice, v ktorej je obsiahnuté gro kníh, dôstojne a účelne umiestnená.

Aby Vyčichlova knižnica mohla opäť slúžiť svojmu účelu, treba zostaviť nový katalóg, keďže starý nie je k dispozícii. To je veľká práca, ktorú bude treba urobiť popri zamestnaní. Možno by mohli pomôcť v rámci letnej aktivity

študenti z našich matematicko-fyzikálnych, prírodovedeckých a pedagogických fakúlt; jednak by pomohli, jednak by sa všeličomu naučili. Okrem toho by svoju aktivitu mohli spojiť s pobytom v lone krásnej liptovskej prírody.

Nemali by sme však zabudnúť na to, že Vyčichlova knižnica unikla pred svojou likvidáciou len o vlások a dávať pozor, aby sa také niečo už nikdy a nikde nemohlo zopakovať.

Beloslav Riečan

**PRACOVNÝ SEMINÁR O PRÍPRAVE
ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL KU ŠTÚDIU
NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH
TECHNICKÝCH V PREDMETE FYZIKA.**
Gymnázium Martin 23. VIII.—25. VIII. 1989.

Komisia pre vyučovanie fyziky na vysokých školách technických, poľnohospodárskych a lekárskech fakultách pri HV JČSMF dlhšiu dobu so znepokojením konštatovala narastajúce ťažkosti vo fyzikálnej príprave inžinierov. Za jednu z príčin považovala nedostatočnú pripravenosť uchádzačov o štúdium na vysokých školách technických, ktorých prevážna časť je v súčasnosti tvorená absolventami SOŠ a SOU. Za účelom analýzy príčin a prerokovania možných spôsobov nápravy rozhodla sa organizovať pracovný seminár s účasťou pedagógov vysokých škôl technických, gymnázií i stredných odborných škôl a učilíšť. Organizácie seminára sa ujala žilinská pobočka JSMF v spolupráci s Gymnázium V. P. Tótha, nositeľa Radu práce v Martine. Seminára sa v dňoch 23. VIII. až 25. VIII. 1989 zúčastnilo 79 pedagogických pracovníkov z celej ČSSR (z vysokých škôl 27, z gymnázií 18, zo SOŠ a SOU 15 a z KPÚ, ČSAV a ostatní 19) z ČSR 32, zo SSR 47.

Po úvodnom slove riaditeľa gymnázia RNDr. L. TARHAJA odznelo 5 vyžiadanych referátov a 15 krátkych príspevkov, ktoré boli sprevádzané živou diskusiou. RNDr. E. MÜLLEROVÁ (VŠB Ostrava) referovala o výsledkoch získaných v rámci riešenia rezortnej výskumnej úlohy o pripravenosti absolventov stredných škôl v predmete fyzika, inováciou osnov a učebnicami na gymnáziách sa zaoberal RNDr. J. KREJČÍ (Gymnázium Praha). Stav výuky fyziky na SOŠ a SOU rozobrala doc. RNDr. E. MECHLOVÁ, CSc. (PF Ostrava). O fyzikálnej

výchove na SOŠ s ohľadom na novú koncepciu pripravili referát ing. F. TÖKÖLY a RNDr. P. LENÁRT (SPŠE Nové Zámky). Doc. RNDr. V. MÁDR, CSc. (VŠB Ostrava) sa zaoberal požiadavkami vysokých škôl technických a nadväznosťou vysokoškolského kurzu fyziky na stredoškolskú prípravu. Doc. RNDr. J. ĎURČEK, CSc. (VŠDS Žilina), porovnal prípravu v zahraničí s podmienkami u nás. Z krátkych príspevkov sa 6 zaoberalo hodnotením prijímacích skúšok, 5 otázkou úspešnosti štúdia na vysokej škole. Pomoc pri príprave na stredných a vysokých školách komentovali 4 príspevky. Okrem vypočutia príspevkov vykonali účastníci exkurzie do laboratória Gymnázia Martin, SOUS pri ZŤS Martin a do Matice slovenskej.

Za hlavnú príčinu nedostatočnej pripravenosti absolventov stredných škôl v predmete fyzika považujú účastníci seminára skutočnosť, že v rozpore so svetovou praxou sa ku štúdiu na vysokých školách technických u nás nevyžaduje špecifická príprava. Takúto prípravu majú iba žiaci matematicko-fyzikálneho zamerania na gymnáziách, ostatní predovšetkým absolventi SOŠ a SOU, sú odkázaní na individuálne doštudovanie látky. To sa negatívne odráža na úspešnosti pri prijímacích skúškach i v ďalšom štúdiu. Vo väčšine európskych krajín absolvovanie odbornej školy neopravňuje ku štúdiu na teoreticky náročnom inžinierskom štúdiu a umožňuje vstup len na inžinierske školy orientované na prevádzkovú prax. Od absolventov gymnázií sa pre teoreticky orientované štúdium vyžaduje matematicko-fyzikálne zameranie.

Okrem tejto hlavnej príčiny prispievajú k nedostatočnej pripravenosti i ďalšie faktory. Účastníci seminára preto navrhli rad opatrení, ktorá by mohli situáciu zlepšiť (pozri Závery seminára). Komisia pre vyučovanie fyziky na vysokých školách technických pri HV JČSMF bude návrhy tmočiť nadriadeným orgánom. Účastníci seminára dúfajú, že takto pozitívne ovplyvnia pripravované úpravy vysokoškolského štúdia a inžinierskeho štúdia na vysokých školách.

Účastníci vyslovili vrele poďakovanie vedeniu gymnázia v Martine ako aj PaedDr. I. ŠABOVI a jeho kolegyniam z gymnázia, ktorí vytvorili veľmi dobré podmienky pre konanie seminára a osobne sa zaslúžili o jeho hladký priebeh a dobrú priateľskú atmosféru.

Všetci účastníci vyslovili nádej, že podobné pracovné stretnutia vysokoškolských a stredo-

školských pedagógov sa stanú pravidelnou formou spolupráce na pôde JČSMF a JSMF.

J. Ďurček
V. Mádr

ZÁVERY

z rokovania pracovného seminára o príprave žiakov stredných škôl ke štúdiu na vysokých školách technických v predmete fyzika.

1. Rokovanie pracovného seminára plne potvrdilo poznatky získané z výskumov a ankiet, ktoré konštatovali nevyhovujúcu prípravu absolventov stredných škôl v predmete fyzika, a to predovšetkým z SOU a SOŠ. Prejavuje sa to malou úspešnosťou na prijímacích skúškach a horšími výsledkami v priebehu štúdia.

2. Príčiny tohto stavu vidíme v neprimeranosti rozsahu látky k reálnym časovým možnostiam, ktorá sa najvýraznejšie prejavuje na SOŠ. Zvýšenie kvality fyzikálnej prípravy možno dosiahnuť na gymnáziách čiastočnou redukciou obsahu a výraznou diferenciaciou prípravy zavedením spoločenskovedného a prírodovedeckého zamerania. Na SOŠ a SOU však chýbajú možnosti pre experimentálne a teoretické precvičovanie požadovaného učiva, a preto nemožno dosiahnuť dostatočne hlboké znalosti. K nedostatočnosti prípravy prispieva aj vysoký počet žiakov v triede, kde je často prekročená norma i problémy pri zabezpečovaní a údržbe technickej vybavenosti škôl. Nevhodný je aj sortiment a kvalita ponúkaných učebných pomôcok.

K zvýšeniu kvality prípravy by mohla prispieť aj alternatívna tvorba a používanie učebníc vznikajúcich na základe konkurzu.

3. Vzhľadom na uvedené skutočnosti považujeme za potrebné prijať prechodné i dlhodobé opatrenia na zlepšenie tohto stavu:

a) zvyšovať podiel študentov gymnázií s matematicko-fyzikálnym zameraním (v súčasnosti predstavujú len malé percento z potreby vysokých škôl technických, čo je v rozpore so svetovou praxou);

b) vynikajúcim absolventom SOŠ a SOU vytvoriť predpoklady pre získanie potrebných znalostí z fyziky v poslednom ročníku strednej školy a v prvom semestri na vysokej škole individuálnym študijným plánom, ktorý by bol ukončený klasifikáciou na strednej škole a diferenčnou skúškou na vysokej škole;

c) pre ostatných študentov (SOŠ, SPU i gymnázií so spoločenskovedným zameraním) vytvoriť špeciálne prípravné jednoročné kurzy ako nadsťavu pri gymnáziách alebo ako nulté ročníky pri vysokých školách, ktoré by boli ukončené skúškou z matematiky a fyziky, prípadne i z deskriptívnej geometrie;

d) ak sa bude diferencovať inžinierske štúdium, je potrebné od začiatku oddeliť teoreticky náročnejšie štúdium o prevádzkového tak, ako sa to praktizuje vo väčšine európskych krajín.

4. Vzhľadom na relatívnu kritériá, prijímacie pokračovanie v súčasnej forme nezabezpečuje vyradenie nedostatočne pripravených poslucháčov, čo sa prejavuje vysokou prepadosťou v prvých ročníkoch štúdia. Odporúča sa:

a) aby rozhodovanie o formách a náročnosti prijímacích skúšok zostalo v kompetencii jednotlivých fakúlt vysokých škôl,

b) aby vysoké školy technické zohľadňovali vo väčšej miere ako doteraz dĺžku a výsledky štúdia z fyziky a matematiky,

c) aby vysoké školy v požiadavkách neprekračovali platné gymnaziálne osnovy a zohľadňovali aj ich redukciu, resp. aktualizáciu, čo sa dá dosiahnuť konzultáciami s učiteľmi fyziky na gymnáziách. Užitočná by bola v tomto smere pomoc Komisie pre vyučovanie fyziky na vysokých školách technických alebo priamo ministerstiev školstva;

d) zvýšiť informovanosť stredných škôl o požiadavkách, ako aj o hodnotení výsledkov dosahovaných ich absolventami v prijímacom pokračovaní a prípadne i počas štúdia;

e) vzhľadom na to, že takmer všetky vysoké školy zdôrazňujú riešenie úloh pri prijímacích skúškach, je potrebné na strednej škole zvýšiť pripravenosť v tomto smere.

5. Účastníci seminára konštatovali, že nedostatky vo fyzike nemožno brať izolovane. Preto treba sústavne odstraňovať i negatívne javy v oblasti spoločenskej, vôlejovej a v oblasti všeobecného vzdelania. Zvlášť ťaživé sú nedostatky v nadväzných disciplínach, predovšetkým v matematike.

LETNÍ ŠKOLA „KOMPOZITY“,
technologie, štruktúra, vlastnosti a použitie

Ve dňoch 4. až 8. září 1989 uspořádala odborná skupina chemická fyzika, podskupina Kompozity a textilní fyzika na VŠST v Liberci za

spolupráce s dalšími odbornými skupinami s podobným zaměřením letní školu interdisciplinárního materiálového zaměření Kompozity, technologie, struktura, vlastnosti a použití. V návaznosti na letní školu proběhl i seminář se stejným zaměřením. Na 700 zaslaných přihlášek kladně odpovědělo pouze 80 zájemců, přestože jde o důležitý mezidisciplinární obor, v němž se prolínají zájmy fyziky, chemie, materiálového inženýrství a dalších oborů. Velmi nízká byla účast fyziků, i když se zdá, že tento obor může poskytnout fyzikům řadu zajímavých a podnětných námětů pro vysoce náročnou práci. Na příkladě několika vybraných přednášek je možné ilustrovat obsah letní školy. R. BAREŠ (ÚTAM Praha) podal přehled o stavu, vývoji, perspektivách a využití kompozitů. Akademik J. NĚMCE ukázal na význam lomové mechaniky pro výzkum a vývoj kompozitů. J. GRÉGR (Monokrystaly Turnov) referoval o surovinách zvláště pak o uhlíkových vláknech, J. KLIKAR o textilních a K. BALÍK o různých modifikacích uhlíku jakožto složkách kompozitů. Problematikou rozhraní se zabýval L. SODOMKA (VŠST Liberec). Technologiemi kompozitů se pak věnovali F. TOMIS (VŠT Zlín), J. NEMASTIL, J. KŘENA (VÚLZ Letňany). Jednotlivé typy kompozitů s kovovou nebo keramickou maticí a uhlíkové kompozity probrali O. ŠTEFÁNIK (SAV Bratislava), M. FIALA (Keramické závody Pízeň) a Z. LACHMAN (VLÚZ Letňany). O experimentálních metodách pro kompozity referoval V. HUMEN (VŠST Liberec). Další přednášky byly zaměřeny teoreticky, a to na mikromechaniku (J. MINSTER), makromechaniku (L. BERKA, oba ÚTAM Praha). J. PŘEVROROVSKÝ (ÚT ČSAV Praha) přednášel na téma únava, lom, rozrušování kompozitů, metody měření a zjišťování těchto charakteristik.

Během letní školy se uskutečnily tři panelové diskuse se zaměřením na současný stav, vývoj a použití kompozitů (předsedal R. BAREŠ); o teoretickém přístupu při navrhování a konstrukci kompozitů se hovořilo za předsednictví akademika J. NĚMCE. O postavení předmětu, popř. výuky a výchovy kompozitů v materiálovém inženýrství se diskutovalo za předsednictví L. SODOMKY.

Na letní školu navazoval seminář o kompozitech, v němž bylo předneseno 12 původních příspěvků z různých pracovišť. Bohatá diskuse, do níž se zapojila většina účastníků, potvrdila

význam a zájem o tento obor, který se u nás začíná poněkud nesměle rozvíjet.

Organizaci letní školy a semináře se ujal Dům techniky v Liberci v čele s ing. MARÍM KUČEROVOU. Každý účastník letní školy obdržel překlad knihy B. D. AGARVALA a L. J. BROUTMANA, *Vláknové kompozity* (SNTL, Praha 1987), kde si může získané poznatky doplnit a rozšířit. Účastníci letní školy podpořili návrh akademika J. NĚMCE pořádat tyto letní školy častěji, alespoň jednou do roka, a doplňovat tak vzdělávání pracovníků v tomto a příbuzných oborech o nové poznatky, které se velmi rychle rozmnožují.

Lubomír Sodomka

PROBASTAT '89

V dnech 4. 9.—8. 9. 1989 sa konalo opäť stretnutie československých probabilistov a štatistikov Probastat '89. Rokovanie prebiehalo v krásnom prostredí Nízkych Tatier v Liptovskom Jáne, v rekreačnom a školiacom zariadení ONV Liptovský Mikuláš. O organizáciu sa postarala JSMF — pobočka Žilina v spolupráci s Vysokou vojenskou technickou školou ČSSP v Liptovskom Mikuláši.

Program obsahoval dva kurzy, a to „O pravdepodobnosti na fuzzy množinách“ (B. RIEČAN, VVTŠ ČSSP, Liptovský Mikuláš) a „Základy teórie pořadových testů“ (Z. ŠIDÁK, MÚ ČSAV, Praha).

Okrem toho bolo prednesených 40 referátov v štyroch sekciách:

— „Metódy matematickej štatistiky a ich aplikácie“ (F. ŠTULAJTER; K. PASTOR; M. JANŽURA; A. PÁZMAN; H. HUŠKOVÁ; D. VORLÍČKOVÁ; J. ANTOCH; J. RIEČAN; L. KUBÁČKOVÁ a M. BOGNÁROVÁ; J. VOLAUFOVÁ; V. WITKOVSKÝ a M. BOGNÁROVÁ; I. ŽEŽULA; L. KUBÁČEK; T. GERSTENKORN; E. HORVÁTH; E. HRACHOVINA; P. LACKOUT; P. VOLF; Z. FABIÁN; A. TIRPÁKOVÁ a B. STEHLÍKOVÁ; J. STUHLÝ; J. A. VIŠEK).

— „Fuzzy problémy“ (D. MARKECHOVÁ; F. CHOVANEC a F. KÓPKA; F. KÓPKA a F. CHOVA-NEC; B. HARMAN; R. MESIAR a K. PIASECKÝ; J. BÁN; S. BODJANOVÁ).

— „Teória pravdepodobnosti a metódy matematickej analýzy“ (J. SMÍTAL; V. ČORNÝ; A. SLOBODOVÁ; Cs. TÖRÖK; I. VAJDA; P. MALÍČKÝ; J. RYBÁRIK; M. STUDENÝ).

— „Teória pravdepodobnosti na logikách“ (Z. RIEČANOVÁ; S. PULMANNOVÁ; V. JANIŠ).

Tlač zborníka s textom kurzov a referátov zabezpečila VVTS ČSSP v Liptovskom Mikuláši.

Stretnutia sa zúčastnilo 80 účastníkov. Ďalší Probatat, medzinárodný, sa plánuje na rok 1991 v Bratislave.

Gejza Wimmer

CESDEF '89

V dňoch 3.—6. 10. 1989 sa pri Pezinku v „Horskom hoteli na Babe“ zišlo na Celostátnom seminári z dejín fyziky — (CESDEF '89) 22 nadšencov pre históriu fyziky. Oboznámili sa s novoobjavenými faktami histórie československej fyziky, zaujímavosťami z histórie fyziky vo svete a vymenili si skúsenosti s prácou v tejto oblasti.

CESDEF '89 je 7. pokračovaním stretnutí fyzikov historikov — amatérov; pôvodne išlo o „Seminár dejín fyziky“ pri FVS JSMF na MFF UK v Bratislave. Potreba dozvedieť sa z dejín fyziky čo najviac vyústila najprv do „Letnej školy z dejín fyziky“ v r. 1984, na ktorej bol vydaný „I. Zborník dejín fyziky“ a neskoršie do CESDEF, z ktorého sa každoročne vydáva zborník, zahŕňajúci vystúpenia, ktoré tu odzneli a vybrané prednášky z pravidelného seminára dejín fyziky, ktorý pokračuje vo svojej činnosti na MFF UK v Bratislave. Na CESDEF '87 bola založená „Odborná skupina dejín a metodológie fyziky pri FVS JČSMF“, ktorá má do dnešných dní 43 členov.

Medzi zúčastnenými boli traja profesionálni historici — PhDr. FRANTIŠEK HÝBL z Múzea J. A. Komenského v Píerově, dr. KRIVOMAZOV zo ZSSR a dr. HOFFMANN z NDR.

Počas 4 dní si účastníci vypočuli 17 prednášok, šesnásti členovia OS DMF absolvovali valné zhromaždenie, uskutočnilo sa zasadanie

výboru OS a všetci prítomní zhladli v rámci exkurzie expozíciu pezinského múzea. Jednotlivé pracovné dni viedli prof. RNDr. JÁN CHRAPAN, DrSc., doc. RNDr. LIBOR PÁTÝ, CSc., a RNDr. ONDREJ PÖSS, CSc.

K histórii fyziky v Československu odzneli prednášky: *História reformiem štúdia na VŠ od dób Karla IV.* (dr. L. PÁTÝ, CSc.), *J. Loschmidt: $N/V_M = 2,705 \cdot 10^{19} \text{ cm}^{-3}$ — náčrt projektu*, (dr. F. SMUTNÝ, CSc.). *Tesánkovy edice Newtonových Principii* (RNDr. V. ROZKOVEC, CSc.). *Z historie československé radiologie do r. 1945* (dr. E. TĚŠÍNSKÁ). *Astronomické práce M. R. Štefánika* (dr. J. CHRAPAN, DrSc.). *M. R. Štefánik ako letec* (dr. O. PÖSS, CSc.). *Fond učebnic fyziky oddělení dějin českého školství Okresního vlastivědného muzea J. A. Komenského v Píerově* (dr. F. HÝBL). *Expozice učebních pomůcek v muzeu J. A. Komenského v Píerově* (dr. M. BARTOŠEK). *Studium žáků slovenské národnosti na gymnáziu v Píerově* (dr. F. SEDLÁČEK). *Život a dílo Mateje Kornela Hella* (dr. E. FERENCOVÁ). *Gustáv Kordoš a jeho dve fyziky* (dr. A. HLAVÁČ).

K dejinám fyziky vôbec bolo možné vypočúť prednášky: *K niektorých otázkam výskumu dejín fyziky* (dr. O. PÖSS, CSc.). *Problém periodizace dějin fyziky* (dr. V. MALÍŠEK, CSc.). *K 90. výročí kvantovej teórie* (dr. R. ZAJAC, CSc.). *Niektoré otázky diela F. Soddyho* (v ruštine dr. S. N. KRIVOMAZOV). *Metallphysik* (v nemčine dr. E. PROCHÁZKOVÁ, CSc.). *Dynamika stredoveku* (dr. I. STARIČEK, CSc.). *Zum Werk E. Finley-Freundlich* (v nemčine dr. G. HOFFMANN).

K jednotlivým referátom účastníci živo diskutovali a dopĺňali ich vlastnými poznatkami a postrehmi. Plné znenie referátov bude uverejnené v „VII. zborníku dejín fyziky“, ktorý bude podobne ako niektoré čísla zborníkov starších k dispozícii na CESDEF '90; pripravuje sa na prelom septembra a októbra 1990.

Eva Tokáriková

Morálne kvality vynikajúcich osobností majú možno väčší význam pre ich generáciu a celý priebeh dejín ako čisto intelektuálne výdobytky. Tie závisia na veľkosti charakteru ďaleko viac, než sa to obyčajne uznáva ... Väčšina ľudí si myslí, že intelekt robí veľkého vedca. Nemajú pravdu. Robí ho charakter ... Vedecká práca je vecou charakteru.

Je v našich rukách, či nájdeme cestu mieru, alebo budeme pokračovať v doterajšom brutálnom násilí, nedôstojnom našej civilizácie. Na jednej strane je sloboda jednotlivcom a istota spoločenstvám, na druhej strane hrozí jednotlivcovi otroctvo a zničenie našej civilizácie. náš osud bude taký, o aký sa zaslúžime.

A. Einstein